

Cs. Varga István

Búcsú Gennagyij Ajgitól

Moszkvában 2006. február 21-én elhunyt Gennagyij Ajgi, a kétnyelvű-egylelkű csuvas költő. 1934-ben született, bibliai szegénységben, s később Moszkvában is a világ peremén élt és alkotott. 1960-tól az orosz nyelvet választotta költői nyelvül. Kívívta csuvas és orosz költőtársai becsülését, lengyel, német, francia, olasz, angol költők elismerését. Csingiz Ajtmatovval együtt jelölték az irodalmi Nobel-díjra.

A csuvasok az óbolgárok és az egyik legnagyobb hun törzs, a szuvarok ivadécai – nekünk, magyaroknak szegről-végről rokonaink. A szuvarokat a perzsa krónikában fehér vagy ezüst hunokként emlegetik. Ennek a sokat szenvedett, maradékok maradékaiként mégis megmaradt népnek fia: Gennagyij Ajgi, akit már életében magáénak vallott Csuvasföld soknemzetiségű „Közép-Volga”-vidék és az „orosznyelvűség” jogán az orosz irodalom is.

Szülei „Hunnadi”-ra, vagyis a „Hunok fiá”-ra akarták keresztelni, de az akkori hivatalos szervek csak a hangzásban ehhez közel álló „Gennagyijt” engedélyezték. Apja verselő tanítóként az elsők között fordította csuvasra Puskin-t. Ajgi anyagi ágon sámánok leszármazottja. Gyerekkorától, főleg édesanyjától sok varázsigét, ráolvasást tanult. Versei 1949-től jelentek meg. Szülőföldjétől távol is tisztán megőrizte anyanyelvét, a csuvas szellemiséget, útra bocsátó népe lelkületét. A szellem kivételes embere egyetemes és csuvas nemzeti értékeket magas esztétikai szinten volt képes kifejezni, az univerzális ember és az univerzális Isten közt folyó párbeszédben. Hatalmas műveltséget szerzett. Mélyen ismerte a képzőművészetet, korunk Nietzsche-reneszánszát, a modernitásban szorosan összekapcsolódó Nietzsche és a történelmi emlékezet jelentőségét. Nem véletlen, hogy költészetét rokonnak érezte Malevics művészetével.

Lírájában eredeti módon egyesít három forrást: a csuvasok hagyománytisztelő kultúráját, az orosz avantgárd esztétikáját és a 20. századi francia költészet számos eredményét. A sokáig tiltott, majd nehezen megtűrt, de oroszokban népszerűvé sosem lett szabadverset művelte. Természet közeli lélek volt, művei a költői szó lélektiszta művészetével létfilozófiai mélységekbe világítanak. Természetszeretetében, világfelfogásában, poézisében a Mindenség rejtőzik, a transzcendencia szépsége ragyog. Nem dermedt magányba, sorsa ellen sem lázadt, nem perlekedett Istenével. Versvilága éltető szellemi és lelki energiákkal telített kozmosz. Szemléletének karakteres ismérve egy végtelen bizonyosság: a kegyelem áradó hite a történelemben, az emberiség üdvösség-történetében. Versei „konstruktívan” szerkesztettek, sosem kihűlt, élettelen alkotások. Saját ikonográfiájuk van, ikonszerű építkezéssel a művészetek ősi egységét teremti újjá. Nagy elődök, képzőművészek felszabadítóan hatottak rá. Művésze a csuvas sámánénekek, ráolvasások, mondókák, nyelvben megőrzött szellemi-lelki tapasztalatok mélységeiből ível az egyetemes kultúra magaslataira.

Az UNESCO-nak csuvas költészeti antológiát készített, a csuvasok történelmét, sorsát, kultúráját ismertette világnyelveken. Adyéhoz hasonlítható nemzetföltéssel népének reményhitét erősítette a megmaradásra. Csuvas költőtársaival kiadta a francia és a lengyel líra csuvas

nyelvű kincsházát. Pompás magyar lírai antológiát publikált, amely Bornemisztól Pilinszkyig és Csoóri Sándorig reprezentálja költészetünket.

Ajgi első magyar nyelvű kötete gondos válogatásban, Rab Zsuzsa és Oravecz Imre fordításában látott napvilágot, és méltán aratott kritikai elismerést: *A sámán fia* (1973). Spiritusz rektora volt az egri kiadású *Csuvas szó* antológiának (1985). Párizsban, Moszkvában, Berlinben is jelentek meg Ajgi-kötetek. Nálunk Páskándiné Sebők Anna szerkesztésében vehettünk kézbe Ajgi-kötetet, mégpedig Baka István, Cseh Károly, Zalán Tibor kiváló fordításában: *A sámán templomai, avagy korszakadék*.

Magyar vonatkozású versciklus bizonyítja: a magyar irodalom Ajgi számára áradó ihletforrást jelentett. „Magyar ciklust” alkotott. Többek közt Csontváry, Ady, Móricz, József Attila előtt tisztelgett nekik dedikált költeményekkel. Versírásra ihlette a *Cantata profana*, a *Hét krajcár*, Csontváry művészete és sorsa, Törőcsik Mari színészi talentuma, Radnóti mártírúma, Pilinszky intellektuális-spirituális költészete. Verset szentelt a tragikus sorsú költőelődnek, Mihail Szesznelnek, akinek – a szovjet uralmi jelképek eltűnése után is – méltán áll szobra Egerben. (*Az inség zsoltárai* című Szesznel-kötet 1989-ben Cseh Károly fordításában látott napvilágot.) Alkotó képfantáziáját az *Utolsó utazás. Wallenberg Budapesten 1988.* című költeményében, az eszmei, erkölcsi indítékokon túl, az „Úr választottjaként” tisztelt Wallenberg áldozatossága, Varga Imre szobrászművészete és számos egyetemes képzőművészeti és zenei inspiráció gyűjtötte fel.

Ajgi szellemi, lelki hidakat épített a csuvas és orosz irodalom, valamint a világirodalom között. Ő a tisztaság és lélek szerinti rend költője. Epilógusának fohásza: „*add Istenünk a csendet orvosul – / s ablakon túl az út kitarja kapuszárnyát / csapzottan és búsan száll a semmiségbe / >ennyi az egész< úgymond suttogásnyi >földi út<*”.